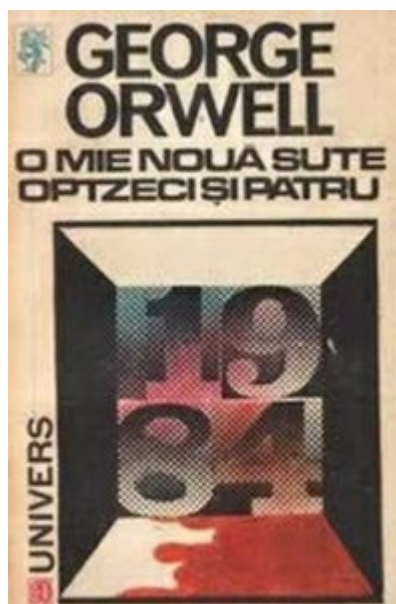

1984 - un roman revoluționar 70 de ani de la apariție

Zilele acestea s-au împlinit 70 de ani de la apariția romanului revoluționar *1984* al scriitorului britanic George Orwell. Este un roman istoric despre opresiunea practică de un guvern totalitar, precum și despre comportamentul oamenilor care trăiesc într-un astfel de regim. Orwell a scris cartea în 1948, pe o insulă scoțiană, într-o perioadă în care suferea de o formă foarte gravă de tuberculoză.

Ațiunea romanului are loc într-un viitor utopic și prezintă viața lui Winston Smith, un nefericit funcționar care trăiește în super- statul Oceania, una din cele trei mari puteri care domină planeta și care sunt într-un război perpetuu. În acest stat populația trăiește sub supraveghere continuă, întreaga lor viață fiind controlată de șeful statului, numit „Big Brother”, (Fratele cel Mare). În această țară nu există legi, însă există o forță de poliție care supraveghează minuțios mișcările, comportamentele, până și gândurile supușilor, iar imense afișe care tronează pe străzi reamintesc obsesiv tuturor că „Fratele cel Mare e cu ochii pe tine”, te protejează, se interesează de tine și chiar îi pasă de soarta ta, tu însă nu poți face nimic fără știrea lui. În afară de afișele omniprezente există și televizoare, nelipsite până și în casele oamenilor, care transmit, dar simultan receptează sunete și imagini. Supravegherea are loc nu numai prin mijloace tehnologice, ci și în mod direct, prin patrulile de poliție, care nu se dau în lături de la nicio încălcare a vieții private, chiar violarea intimității caselor oamenilor.

Winston Smith lucrează la Ministerul Adevărului. Slujba lui este să rescrie pentru ziare rapoartele din trecut, conform noii realități. Smith trăiește într-o incertitudine constantă; el nu poate fi sigur de absolut nimic, nici măcar dacă anul curent este 1984, sau nu!

Societatea descrisă în carte este una de dezinformare și de supraveghere totală. El întâlnește o fată, Julia. Ei se îndrăgostesc și decid să locuiască împreună, lucru interzis în Oceania. În consecință sunt arestați, chinuți, „reeducați” și „readuși în societate”.

Detaliile intrigii le lasă curiozității cititorilor, atât al celor care au citit cartea cât și celor care o vor citi, atrași de prezentarea noastră. Vreau doar să exprim câteva gânduri referitoare la roman și la viitorul vizat de mesajul orwellian. Winston trăiește într-o țară în care gândirea individuală este interzisă, în care un singur om, „Fratele cel Mare” are dreptul să gândească și să decidă. Winston este însă mânat de talentul său înnăscut de a analiza și de a critica, ceea ce îl face să-și pună întrebări despre gândirea și discernământul „Fratelui cel mare”. Această îndrăzneală îl duce la un conflict cumplit cu autoritățile. Problema este că în această luptă el este complet singur, compatrioții lui fiind supuși regimului și indiferenți. Îi vine greu să creadă că este singurul din țară care îndrăznește să conteste această ordine. Dar nici el nu reușește să țină piept acestei încarcerări a minții și se predă,

„convertindu-se” la a-l sluji și a-l iubi pe „Fratele cel Mare”.

1984 este un manifest politic, nu o prorocire. În ciuda acestei analize, mulți au simțit că faptele descrise în roman amintesc oarecum evenimente din perioade întunecate ale omenirii, cum ar fi nazismul și stalinismul. Alții, printre care mă număr și eu, spun că această carte este un avertisment asupra viitorului pe care prezentul îl favorizează. Unele fapte se petrec deja sub ochii noștri, dar ele nu sunt privite ca o armă a dictaturii, ci mai degrabă ca un mod de a ne îmbunătăți traiul. În primul rând televizorul. În carte, el apare ca o unealtă de supraveghere a populației, prin care „Fratele cel Mare” și acoliții lui află ce fac cetățenii în fiecare moment. Astăzi noi ne uităm fără încetare la televizor (sau la calculator) ca să ne documentăm, să ne distrăm, să socializăm și chiar să scriem. Ca să-i urmărim pe alții ne uităm în permanență pe ecrane. Au apărut *reality shows* care se strecoară insidios în intimitatea participanților. Parcă Orwell ne-ar fi văzut acum 70 de ani într-o oglindă.

Fiecare dintre noi încearcă să-și îmbunătățească și să-și ușureze viața. S-a ajuns la concluzia că folosind amprente personale, tâlharii vor fi mai ușor identificați și accesul în diferite sisteme va putea fi mai bine supravegheat. Așa au apărut pașapoarte și acte de identitate bazate pe trăsăturile feței. Însă au început și problemele. Datele de pe rețeaua digitală pot fi furate cu ușurință, ceea ce se și întâmplă. În multe țări, inclusiv Israel, populația se opune bazelor de date personale. Mai mult, astăzi aproape fiecare are fotografii pe internet, după care o persoană poate fi identificată în câteva secunde. Orașele și drumurile sunt împânzite cu camere de luat vederi și bineînțeles că spațiul „liber” nu mai este liber.

[Ce ne rezervă viitorul? Un fel de Oceania, unde nu mai găsim nici intimitate, nici dreptul de a avea propria personalitate?](#)

Cartea 1984 a avut un impact imens. Ea apărut în zeci de ediții, a fost tradusă în zeci de limbi, a fost transpusă pe marile și micile ecrane, a fost adaptată la nenumărate spectacole de teatru, operă, balet și radio. A stat la baza serialelor de televiziune, albumelor renumite de muzică și faimosului *reality show Big Brother*.

Nu pot să închei fără a aminti limba, care este foarte importantă: *newspeak* (limba nouă). Aceasta este o nouă limbă **care** oferă nu doar un mijloc de exprimare a concepției despre lume și obiceiurilor mentale proprii cetățenilor, ci face imposibilă orice alt mod de gândire. .

Operele clasice ale literaturii engleze, precum și textele științifice sau tehnice sunt foarte greu de tradus în „limba nouă”. Singurul ei scop este de a supune gândirea oamenilor și de a alimenta conceptul de „doublethink”, (dublăgândire), ca de exemplu *negrualb*, adică „capacitatea de a stoca în minte concomitent două convingeri care se exclud reciproc și de a le îmbrățișa pe amândouă în același timp”.

Ideea „limbii noi” i-a fost inspirată lui Orwell de către marele poet englez C. K. Ogden, care în anii 1930 a inventat o limbă artificială numită *Basic English*. Ea era compusă din 2000 de cuvinte de bază, dintre care 850 care pot fi combinate. Această limbă artificială a fost aspru criticată de specialiști, inclusiv de cei din Israel. De exemplu lingvistul american R.Flesch spunea că *Basic English* nu este nici de bază și nici engleză.

Orwell era un adept al ideii de a facilita învățarea limbii engleze de către străini. În perioada celui de al Doilea Război Mondial el a produs o serie de buletine de știri în limba engleză pentru ascultători de radio străini, redactându-le în *Basic English*.

Din păcate, odată cu apariția internetului și a rețelelor de socializare, toate limbile încep să semene cu acea limbă de bază. Vocabularul unui tânăr, din orice țară ar fi el, se limitează la 300-500 de cuvinte, fără a mai vorbi de ortografie și gramatică.

În Israel, la sfârșitul anilor 50 și începutul anilor 60 s-a simțit nevoia unei metode moderne de predare a limbii ebraice pentru milioanele de imigranți din diverse țări. Metoda folosită până atunci era cea a lui Aharon Rosen,

despre care am mai scris. Ea data din anii 1920 și se numea *Elef Milim* (O mie de cuvinte), după cartea cu același titlu. Specialiștii care se ocupau de cursurile de ebraică pentru imigranți din Ministerul Educației (unde am lucrat și eu în anii 1970-80) și de la Universitatea Ebraică din Ierusalim au creat o versiune simplificată a limbii ebraice, *ivrit cala* (ebraică simplă).

Această limbă nu e structurată la fel ca *Basic English*, ci se bazează pe o metodă inventată de israelieni, colegi ai mei. Am ajuns la un nivel la care am putut „traduce” opere literare serioase sau opere cu caracter religios. S-au ținut chiar prelegeri de istorie în *ivrit cala* și oamenii le puteau urmări după doar o lună de studiu. Adesea izbucneau în lacrimi de bucurie că au reușit să comunice în ebraică!

În anii 1990-91 am aplicat acest sistem și la alte limbi. Când a început valul de imigrație din fosta URSS, colegii mei din Ministerul Educației m-au rugat să organizez cursuri de limba rusă pentru funcționarii care veneau în contact cu noii imigranți și nu se puteau înțelege cu ei. Împreună cu un grup de profesori ruși nou-veniți am adaptat acest sistem limbii ruse, cu un succes enorm. L-am adaptat și limbii letone – în 1995 am reprezentat Israelul într-o misiune internațională din partea ONU, pentru a instrui în limba letonă pe tinerii de origine rusă (cam 50% din populație).

O întrebare interesantă este cum a ales George Orwell titlul cărții. Explicația obișnuită este că el a schimbat ordinea cifrelor anului în care a scris romanul, din 1948 în 1984, care i se părea un viitor destul de îndepărtat ca să arate utopic.

Când mă aflu la Oxford am auzit însă și o altă teorie. După calendarul evreiesc anul 1984 este 5744. După tradiție numerele în limba ebraică sunt reprezentate prin litere (la fel ca cifrele romane). Anul 5744 este reprezentat prin **tav-șin-mem-daled** sau תשמ"ד. Dacă citim literele după rând, ele formează cuvântul *tašmad* (distrugere). Într-adevăr, mulți evrei, mai ales cei superstițioși, considerau acest an ca pe unul nefast. Unii spuneau că este anul prezis de Nostradamus pentru sfârșitul lumii – dar după cum se vede, lumea încă nu s-a prăbușit.

Poate că este doar o coincidență, dar poate că Orwell a avut și inspirație evreiască în alegerea titlului!

Articolul a apărut în revista „Baabel”, Ianuarie 2020